

Commissies van toezicht bij de justitiële inrichtingen

**Kader voor het maatschappelijk
toezicht op de tenuitvoerlegging
van straffen en maatregelen**

Inhoudsopgave

1. Commissies van toezicht	5
2. Definitie en functies van het toezicht	7
3. Positie van de commissie van toezicht als toezichthouder	9
Maatschappelijk karakter van het toezicht	9
Onafhankelijkheid	9
Onpartijdigheid	10
4. Aard en doel van het toezicht	11
Grenzen en accenten van het toezicht	11
Domein van het toezicht	11
5. Werkwijze in het toezicht	13
Informereren en beoordelen	13
Het geven van informatie, het jaarverslag	13
Inzichtelijke werkwijze	14
6. Verhouding en communicatie met andere toezichthouders en inspecties	15
7. De combinatie van toezicht, rechtspraak en advies	17

1. Commissies van toezicht

Er is een commissie van toezicht (c.v.t.) bij elke justitiële inrichting. Dat kan dus zijn een gevangenis, huis van bewaring, justitiële jeugdinrichting, inrichting voor forensische zorg of een 'bijzondere voorziening' zoals een uitzetcentrum voor vreemdelingen die het land moeten verlaten.

Een c.v.t. kan een of meer locaties van een inrichting bestrijken.

Een c.v.t. vervult drie taken:

- rechtspraak (beklag van een ingeslotene tegen een beslissing van de directeur);
- advisering (aan de inrichtingsdirecteur of aan de minister van Justitie);
- toezicht (op de tenuitvoerlegging in de inrichting).

In de c.v.t. zitten burgers uit de regio waar de inrichting in ligt. De wet schrijft voor dat er in elk geval een rechter, advocaat, arts en deskundige op het gebied van het maatschappelijk werk deel uitmaken van de c.v.t. Verder is de c.v.t. vrij in haar samenstelling, waarbij de wet wel bepaalt dat de commissie een afspiegeling van de samenleving vormt. De leden van de commissie worden benoemd op grond van hun deskundigheid, maatschappelijke kennis en ervaring. De leden worden op voordracht van de commissie benoemd door de minister van Justitie.

2. Definitie en functies van het toezicht

De benaming 'commissie van toezicht' wekt de suggestie dat de c.v.t. alleen toezicht houdt, of andersom gesteld dat alles wat een commissie doet als toezicht is aan te merken. Maar zoals hierboven al aangegeven, is het toezicht een aparte taak naast advies en rechtspraak. Deze notitie gaat alleen over het toezicht. In paragraaf 6 wordt ingegaan op de verhouding tussen de drie taken.

Met wat voor 'soort' toezicht is de c.v.t. belast, waar liggen de grenzen, over welke bevoegdheden beschikt de c.v.t. als toezichthouder? De wet geeft daar geen details over, maar geeft alleen in grote trekken het voorwerp van toezicht aan:

De commissie van toezicht houdt toezicht op de wijze van tenuitvoerlegging van

- de vrijheidsbeneming in de inrichting of afdeling (art. 7 lid 2 onder a Pbw, resp. Bjj);
- vrijheidsbenemende straffen en maatregelen in de inrichting (art. 10 lid 2 onder a Bvt)

Op deze manier is nog maar globaal aangegeven waar de c.v.t. toezicht op houdt. Veel van wat zich in een inrichting afspeelt heeft immers te maken met 'de tenuitvoerlegging'. In paragrafen 3 en 4 wordt nader ingegaan op de begrenzing van het toezicht. Eerst wordt hieronder verkend wat 'toezicht houden' eigenlijk is.

Een voor de hand liggende bron voor de definitie van toezicht is de kabinetsnota 'Een Kaderstellende Visie op Toezicht' uit 2001, vernieuwd in 2005¹. Hierin wordt toezicht als volgt omschreven:

Het verzamelen van de informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren.

Toezicht kent aldus drie kernactiviteiten: informatie verzamelen, oordelen en interveniëren (ingrijpen). De eerste twee van deze activiteiten zullen in het geval van de commissies van toezicht niet zoveel vragen oproepen, maar aan 'interveniëren' zal in de sfeer van de c.v.t.'s misschien niet zo gauw worden gedacht. De c.v.t. kan immers de directeur geen opdrachten geven, laat staan de inrichting sluiten! Een inspectie als de ISt kan dat overigens evenmin. Het 'ingrijpen' van een c.v.t. zal zich beperken tot het uiten van haar visie en het geven van informatie (en advies) aan de instanties die wel tot het nemen van maatregelen bevoegd zijn. De belangrijkste verantwoordelijke functionaris met wie de c.v.t. te maken heeft is de inrichtingsdirecteur. In het frequente overleg dat de c.v.t. met de directie heeft kan zij de gang van zaken in de inrichting beïnvloeden.

Ter verheldering geeft de Kaderstellende visie ook aan wat toezicht *niet* is door het te onderscheiden van *sturing* (instructies voor het bereiken van politiek gestelde doelen) en

¹ Minder last, meer effect, zes principes van goed toezicht, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2005 (<http://www.e-overheid.nl/e-overheid-2.0/live/binaries/e-overheid/publicaties/minderlastmeereffect.pdf>)

handhaving (gericht op repressie, kan gepaard gaan met dwang).

De Kaderstellende visie kent het toezicht de volgende *functies* toe:

Toezicht bevordert de naleving van regels. Toezicht levert informatie over de prijs en kwaliteit van dienstverlening door zelfstandige organisaties. En toezicht informeert minister, parlement en samenleving over ontwikkelingen in de praktijk en de effecten van beleid. Op basis van deze informatie kan de minister zonedig bijsturen. Toezicht ondersteunt de ministeriële verantwoordelijkheid en heeft daarnaast een maatschappelijke functie.

In deze notitie wordt verkend welke functies en aspecten van toezicht speciaal relevant zijn voor de commissies van toezicht.

3. Positie van de commissie van toezicht als toezichthouder

Maatschappelijk karakter van het toezicht

De commissie van toezicht heeft de positie van een extern, onafhankelijk maatschappelijk toezichthouder. De term *maatschappelijk* toezicht onderscheidt dit toezicht van ambtelijke inspectie (hier wordt verder op ingegaan in paragraaf 5).

De wenselijkheid van onafhankelijk, maatschappelijk toezicht op de manier waarop de overheid straffen en maatregelen ten uitvoer legt is in ons land een algemeen aanvaard uitgangspunt. Bij het tenuitvoerleggen van straffen en maatregelen beperkt de overheid burgers verregaand in hun vrijheid. Dit legt een grote verantwoordelijkheid bij de overheid, niet alleen tegenover hen die zij aan vrijheidsbeneming onderwerpt maar ook tegenover de samenleving als geheel. Gedetineerde burgers mogen er op rekenen dat er vanuit de vrije maatschappij op wordt toegezien dat de overheid zich met zorg en correct jegens hen gedraagt.

Onafhankelijkheid

De commissie is als maatschappelijk toezichthouder per definitie – zie de wettelijke regelingen daaromtrent – onafhankelijk van de overheid. De commissie maakt geen onderdeel uit van de organisatie waarop zij toezicht houdt.

Personen van wie de onafhankelijkheid of onpartijdigheid in het geding zou kunnen komen door hun positie of door de aard van hun werk zijn uitgesloten van benoeming in de commissie of als secretaris. Daarbij is bijvoorbeeld te denken aan 'ambtenaren werkzaam onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie, medewerkers van een inrichting, instelling of inspectie in de betreffende sector'².

Gelet op het maatschappelijke belang van het bestaan van extern onafhankelijk toezicht op het gebied van justitiële overheidsbemoedienis, zijn in verschillende nationale wetten en regelingen en internationale verdragen dergelijke toezichtfuncties voorgeschreven en geregeld.

Het bestaan van onafhankelijk toezicht op situaties van vrijheidsbeneming is vastgelegd in een VN-verdrag, dat ook door Nederland is geratificeerd³. Over de bevoegdheden van de onafhankelijke toezichthouder is bepaald:

The national preventive mechanisms shall be granted at a minimum the power:

- (a) To regularly examine the treatment of the persons deprived of their liberty in places of detention as defined in article 4, with a view to strengthening, if necessary, their protection against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;
- (b) To make recommendations to the relevant authorities with the aim of improving the treatment and the conditions of the persons deprived of their liberty and to prevent torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, taking into

² (zie art. 13 Penitentiaire maatregel, 16 Regeling justitiële jeugdinrichtingen, 10 Regeling verpleging ter beschikking gestelden)

³ Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment New York van 18 December 2002, art. 17 – 23.

consideration the relevant norms of the United Nations;

(c) To submit proposals and observations concerning existing or draft legislation.

Vergelijkbare bepalingen zijn te vinden in artikel 93 van de Europese Gevangenisregels, een aanbeveling van de Raad van Europa waaraan ook Nederland zich heeft verbonden:

1. Unless the national supervisory authority is capable to do so each prison shall be monitored by a government-funded, independent local supervisory committee.
2. By means of regular contacts with the prisoners and meetings with the prison management and staff the committee shall continually assess the conditions of detention and the treatment of the prisoners.
3. The committee shall report its findings and comments in annual or ad hoc reports to the prison management and to the national supervisory authority.
4. Members of the committee shall without prior notification have unrestricted access at any time to all parts of any prison.
5. The committee may interview in private prisoners and may communicate freely with any person or body which it believes is able to supply relevant information.

Onpartijdigheid

De commissie is onpartijdig. Zij houdt zich bij het uitoefenen van haar taken aan de nationale en internationale regels en regelingen. Dat de commissie zich bezighoudt met de rechtsbescherming van justitiabelen maakt haar niet tot een behartiger van hun belangen. De detentie geeft de gedetineerde een ondergeschikte en afhankelijke positie. De commissie zorgt voor balans tussen inrichting en gedetineerde.

4. Aard en doel van het toezicht

Grenzen en accenten van het toezicht

De minister van Justitie is politiek-maatschappelijk verantwoordelijk voor een humane tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, die mede gericht is op maatschappelijke reïntegratie. De directeur van de inrichting is hier operationeel verantwoordelijk voor. Deze verantwoordelijkheden vormen een belangrijke referentie voor de vorm en inhoud van het toezicht.

'De tenuitvoerlegging' is een breed begrip. Betekent dit dat de c.v.t. toezicht moet houden op het functioneren van de inrichting in al zijn facetten? Hierbij is het van belang te constateren dat de c.v.t. niet de enige toezichthouder is. Ook het Openbaar Ministerie, de DJI, de Inspectie voor de Sanctietoepassing, de Inspectie Jeugdzorg en andere, meer gespecialiseerde toezichthouders hebben hun verantwoordelijkheid ten aanzien van het functioneren van de inrichting en/of de bejegening van de ingeslotenen (zie ook paragraaf 5). Zowel dubbelingen als lacunes moeten worden vermeden. Niet alleen om 'ieder het zijne' te laten doen maar ook om de toezichtlast voor de inrichting binnen redelijke perken te houden. Het toezicht van de c.v.t. wordt begrensd door hetgeen juist van een *maatschappelijk* toezichthouder gevraagd wordt. Dat heeft consequenties voor de deskundigheid waarover de c.v.t. dient te beschikken.

Een voorbeeld van discussie over de grenzen van het toezicht is het onderwerp brandveiligheid. Een commissie van toezicht zal niet kunnen zeggen "daar hebben we geen verstand van, dus daar gaan we niet over". Maar ligt het in de rede dat de c.v.t. op dit punt zelf waarnemingen doet, conclusies trekt en actie onderneemt? De bevoegdheden van de c.v.t. gaan in zijn algemeenheid al niet ver. Het constateren van een (brand) onveilige situatie vraagt toch wel om ingrijpen. Eenzelfde redenering geldt voor 'technische' items als arbeidsomstandigheden voor de gedetineerden, veiligheidsmaatregelen op de arbeidszaal, klimaatbeheersing, voedselkwaliteit en Big-registratie van behandelaars. Het ligt voor de hand om onderwerpen als deze over te laten aan een instantie die ook in actie kan komen als dat nodig is. De c.v.t., of de Ist, behoeft dan niet verder te gaan dan zich ervan te vergewissen dat de directie regelmatig inspecties op dit vlak laat uitvoeren en het nodige doet met de resultaten daarvan.

Domein van het toezicht

Wat is dan wel het domein van de c.v.t.? De wet stelt het hierbij 'de tenuitvoerlegging van de sanctie' centraal. Daaruit kan de verwachting worden afgeleid dat de c.v.t. zich dus in het bijzonder richt op datgene dat het verblijf in een justitiële inrichting tot *straf of vrijheidsbeperking* maakt. De wet kent de gedetineerde als zodanig bepaalde rechten toe. De tenuitvoerlegging houdt noodzakelijkerwijs een element van bejegening in. Het zijn daarom de rechtspositie en bejegening waar het de c.v.t. om zou moeten gaan. Hierbij is bejegening te verstaan in een brede betekenis, die alles omvat wat de gedetineerde als

zodanig ten deel valt of zou moeten vallen. Daaronder valt bijvoorbeeld ook het aanbod van resocialisatieactiviteiten, voortvloeiend uit de opdracht de gedetineerde voor te bereiden op de terugkeer in de samenleving. Specifiek voor de jeugdinstellingen is het element van opvoeding, een wettelijke opdracht die kenmerkend is voor alle vormen van jeugddetentie. Beleid en beheer in de instelling vormen niet zelfstandig onderwerp van toezicht maar worden, waar relevant, bezien vanuit hun consequenties voor de begeleiding.

De c.v.t. richt zich op de instelling als tenuitvoerleggende instantie. Wat buiten toetsing door de commissie valt, zijn facetten of uitvloeisels van de tenuitvoerlegging die buiten de verantwoordelijkheid van de instellingsdirecteur liggen. Het handelen van *andere* instanties waarmee de gedetineerde te maken heeft maar dat buiten de zeggenschap van de directeur valt, behoort niet tot het domein van de commissie. Te denken is bijvoorbeeld aan het medisch handelen van artsen, de begeleiding/behandeling door instellingen in de geestelijke gezondheidszorg of het handelen van functionarissen van de instellingen waar penitentiaire programma's worden uitgevoerd. De instelling moet ervoor zorgen dat deze diensten beschikbaar zijn, maar hij is niet verantwoordelijk voor de manier waarop zij op hun beurt de gedetineerde begeleiden. Een ander voorbeeld: de instelling is verantwoordelijk voor de voorbereiding van de gedetineerde op terugkeer in de samenleving. Daartoe dient de instelling onder meer contact te leggen met de gemeente waarin de gedetineerde zich zal gaan vestigen. Maar de instelling is niet verantwoordelijk voor de manier waarop de gemeente zich vervolgens van haar taken kwijt.

Het handelen van deze instanties of functionarissen wordt overigens veelal bestreken door andere klacht- en toezichtinstanties.

Het toezichtdomein van de c.v.t. is als volgt in te delen:

1. het niveau van formele rechtsbescherming,
2. het niveau van materiële en sociale omstandigheden,
3. niveau van het regime, programma, behandeling, verpleging,
4. consequenties van beleid en organisatie voor de begeleiding van personen.

Met 'beleid en organisatie' wordt met name het instellingsspecifieke beleid bedoeld.

5. Werkwijze in het toezicht

Toezicht is alleen werkelijk doelmatig wanneer de toezichthouder zich zelfstandig op de hoogte kan stellen –en dat ook feitelijk doet– van de omstandigheden, waaronder de ingeslotenen verkeren. De commissie oefent zijn toezicht uit door middel van bezoek aan de inrichting, contact met de ingeslotenen en de directie en medewerkers van de inrichting. De commissie neemt waar, laat zich informeren, registreert, analyseert, vormt zich een oordeel en komt in actie ter wille van een goede bejegening en rechtspositie.

Om op de analyse een beoordeling te kunnen baseren is het nodig dat de commissie beschikt over normen en eisen, toegesneden op de te beoordelen situaties. Daartoe is het zinvol om toetsingscriteria te ontwikkelen en werkwijzen, verrichtingen en richtinggevende casussen samen te vatten in een 'state of the art' van het maatschappelijk toezicht. Onderdelen hiervan zijn de volgende.

Informereren en beoordelen

De commissie stelt zich op de hoogte van feiten en omstandigheden in de tenuitvoerlegging. Dat gebeurt zowel op vaste tijden (zodat gedetineerden zich erop kunnen voorbereiden) als spontaan (zodat medewerkers en gedetineerden worden gezien en gesproken op onverwachte momenten).

De bevindingen worden geëvalueerd aan de hand van beoordelingscriteria, wat resulteert in *conclusies*. De commissie doet *aanbevelingen* voor verbetering, zowel in de instelling als op landelijk niveau waar dat nodig is.

Het geven van informatie, het jaarverslag

Zoals de Kaderstellende visie op toezicht aangeeft, heeft het toezicht mede als doel de minister (of onder hem ressorterende verantwoordelijken) in staat te stellen om de praktijk bij te sturen. De c.v.t. beschikt zelf niet over handhavings- of sturingsbevoegdheden, en het 'ingrijpen' door de c.v.t. gebeurt daarom vooral door het informeren van degenen die deze bevoegdheden wel hebben. De beginselenwetten formuleren deze informerende taak als volgt: "De commissie heeft tot taak de Minister, de RSJ en de directie/het bestuur advies en inlichtingen te geven naar aanleiding van het toezicht" (art. 7 lid 2 onder d Pbw resp. Bjj, 10 lid 2 onder d Bvt). Sinds de oprichting van de Inspectie voor de Sanctietoepassing ligt het voor de hand deze aan het rijtje toe te voegen.

De c.v.t. kan informatie ad hoc geven maar ook het jaarverslag is hiervoor een uitstekend middel. De c.v.t. kan, gelet op haar adviestaak, daarbij aanbevelingen doen. Met het oog op volledigheid en onderlinge vergelijkbaarheid is het gewenst dat de jaarverslagen zijn opgezet volgens een vast stramien.

Het jaarverslag wordt uitgebracht aan de minister van Justitie en tevens toegezonden aan de inrichtingsdirectie, de RSJ, de Inspectie voor de Sanctietoepassing en het landelijke Kenniscentrum commissies van toezicht. Vanuit haar maatschappelijke positie kan de c.v.t. haar jaarverslag ook onder de aandacht brengen van gemeenten en andere organisaties, waaronder de reclassering, die een functie hebben ten aanzien van de maatschappelijke reïntegratie van ingeslotenen.

Inzichtelijke werkwijze

Het is goed als de commissie op een inzichtelijke en controleerbare manier werkt. In eventuele netelige situaties en belangenconflicten gelden vanzelfsprekend algemeen aanvaarde ethische normen en waarden.

6. Verhouding en communicatie met andere toezichthouders en inspecties

De commissie is een onafhankelijke toezichthouder met eigen bevoegdheden en eigen verantwoordelijkheden. Daarnaast bestaan er andere instanties met een toezichthoudende taak naast het terrein waarop de commissie zich richt. De commissie stemt, waar relevant en mogelijk, zijn werkzaamheden af met die andere instanties. Er bestaan daartoe – meer en minder structurele – contacten met de verschillende instanties. Voor zover deze openbaar zijn, wordt gebruik gemaakt van elkaars rapportages.

Op Europees niveau bestaat het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT), een onafhankelijk comité van de Raad van Europa, dat bevoegd is plaatsen te bezoeken waar de overheid mensen rechtens hun vrijheid ontnemt.

Op nationaal niveau zijn er verschillende inspecties actief in het justitiële veld, zoals de Inspectie voor de Sanctietoepassing, de Commissie Integraal Toezicht Terugkeer, de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie jeugdzorg.

De commissie maakt – anders dan een ambtelijke toezichthouder – geen deel uit van de cyclus 'sturen, beheersen, toezicht houden en verantwoorden' van het openbaar bestuur. De commissie vormt een extern 'geweten'; zij is met haar externe positie niet betrokken bij financiële en efficiency/sturingsperikelen. De minister heeft een eigen verantwoordelijkheid inzake de rechtspositie en de bejegening. Maar juist vanwege de ingewikkeldheid van het integraal managen van alle belangen door het ministerie kan de commissie met de positionering (extern, maatschappelijk, onafhankelijk) en inhoud (rechtspositie en bejegening) van haar toezicht voor de minister veel waarde toevoegen.

7. De combinatie van toezicht, rechtspraak en advies

Het is een voordeel dat de drie taken van de commissie door één orgaan worden verricht. De taken hangen met elkaar samen: steeds gaat het om rechtsbescherming en algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Toezicht en rechtspraak beogen beide de rechtmatige tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende en vrijheidsbepenkende straffen en maatregelen te verzekeren.

Bij het uitoefenen van de ene taak kan gebruik worden gemaakt of worden geprofiteerd van de uitoefening van de andere taken. De kennis en inzichten opgedaan bij het toezicht zijn van essentieel belang voor het goed kunnen uitoefenen van beide andere taken. De deskundigheid en ervaring omtrent de tenuitvoerlegging die de commissie bij haar rechtspraak heeft opgebouwd, kunnen de kwaliteit en de waarde van het toezicht alleen maar ten goede komen. En het gevraagd maar vooral ook ongevraagd kunnen adviseren kan helpen om het toezicht effectief te maken. Bij het vaststellen van toetsingscriteria kunnen relevante beklag- en beroepsuitspraken worden betrokken. En in het toezicht kan worden nagegaan in hoeverre en op welke manier de rechtsontwikkeling doorwerkt in de praktijk van de tenuitvoerlegging.

Een grote waarde is dat de rechtspraak te allen tijde onafhankelijk blijft, en dus ook ten opzichte van standpunten die de commissie heeft ingenomen als adviseur en als toezichthouder. Het is dus niet zo dat de commissie door middel van uitspraken in beklag probeert een als toezichthouder ingenomen standpunt kracht bij te zetten. In beklag wordt een beslissing van de directeur immers niet getoetst aan standpunten van de commissie maar aan wettelijke bepalingen en beginselen van redelijkheid en billijkheid. Om de onafhankelijkheid van de rechtspraak te waarborgen is het een gangbare praktijk dat de maandcommissaris die in een geschil heeft bemiddeld niet tevens in de beklagcommissie zit die over dezelfde zaak oordeelt. Mocht deze situatie toch niet zijn te vermijden dan wordt de procespartijen gevraagd of zij hier bezwaar tegen hebben.

De combinatie van taken is van betekenis voor de manier waarop en de houding van waaruit de commissie functioneert. Hierbij is al gauw te denken aan bemiddelen en probleemoplossen. Waar het bijvoorbeeld gaat om aandacht voor grieven van ingeslotenen en behandeling van beklagzaken, is het eerste streven meestal om te bekijken of de maandcommissaris in een gesprek met betrokkenen tot een voor iedere partij aanvaardbare oplossing kan komen. De aantallen wegens een succesvolle interventie ingetrokken klachten zijn in sommige inrichtingen groter dan de aantallen zaken die met een beslissing worden afgedaan. Het toepassen van hoor en wederhoor en het trachten te schikken van geschillen kenmerken in sterke mate het optreden van de commissies. Hiermee wordt ook voorkomen dat geschillen teveel worden 'gejuridiseerd'. Deze opstelling en werkwijze van de commissies werkt door in de manier waarop de commissie zich als toezichthouder manifesteert. Ook hier zal een commissie eerder geneigd zijn om knelpunten met de directie te bespreken en deze aan te sporen om tot een oplossing te komen, dan dat de commissie met het probleem naar buiten treedt door de minister van Justitie te informeren of de publiciteit te zoeken. Zolang deze manier van werken tot resultaat leidt is veel

gewonnen. Vaak zal een commissie daarom ook vaak pas naar buiten treden als duidelijk is dat de directie een probleem niet op eigen kracht kan oplossen. Een groot verschil met bijvoorbeeld de werkwijze van de Inspectie, die haar rapportages altijd openbaar maakt. Het vormt een uitdaging voor de commissies om de succesvolle 'stille diplomatie' te combineren met het voor de samenleving zichtbaar maken van hun bevindingen en opvattingen. Want het blijft een belangrijke zaak dat de buitenwereld via het kanaal van de commissies kennis neemt van wat er in onze justitiële inrichtingen goed en minder goed gaat. Onder het motto 'dan hoort u het ook eens van een ander' hebben de commissies de taak om de muren van de inrichtingen in figuurlijke zin van ramen te voorzien.